

O LANSARE ISTORICĂ

Locul ales pentru lansarea monumentalei cărți, scrisă de *Baruch Tercatin* și *Lucian Zeev Herșcovici*, „Prezențe rabinice în perimetrul românesc”, a fost simbolic: Sinagoga Mare din Capitală, devenită neîncăpătoare. Fericită coincidență: o delegație de rabini originari din România, în prezent stabiliți în Israel și S.U.A. aflați în vizită în țara de baștină, prezenți la lansare, a sporit semnificația evenimentului. Lideri F.C.E.R., C.E.B., B.B.R., A.C.P.R.I., reprezentanți ai D.R.I., ai unor culte au onorat festivitatea. A fost prezent E.S. *David Oren*, ambasadorul Israelului în România. Invitat special – o veche colaboratoare a inginerului *Baruch Tercatin*, prof. univ. dr. *Viorica Constantinescu*. O lansare istorică. Astfel a caracterizat lansarea-simpozion moderatorul său, președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, motivând epitetul prin faptul că a fost restituit evreilor români un patrimoniu încă necercetat: viața rabinică în România. Acțiunea a fost organizată de șeful Sectorului C.A.S. al Federației, dr. ing. *José Blum*, și *Sibille Ben Nun*.

Dr. *Aurel Vainer* a pus accentul pe elementul-cheie care asigură succesul și perenitatea unei cărți: acela de a umple un teritoriu spiritual neexplorat încă sau insuficient explorat. „Era nevoie de această carte. În primul rând – pentru a cunoaște cât mai bine și mai diversificat istoria evreilor din perimetrul românesc, în al doilea rând – pentru că nu putem uita trecutul sub raportul unei componente permanente însoțitoare: instituția rabi-

nică”. Simbolic a fost și locul din care a pornit ideea cărții: cabinetul de lucru a doi lideri iluștri ai obștii evreiești din România: Șef Rabinul dr. Moses Rosen și acad. Nicolae Cajal. Au fost elogiuate competența, truda teribilă, „perseverența, documentația cvasicompletă, mîgala incomparabilă” ale autorilor, eforturile editorilor.

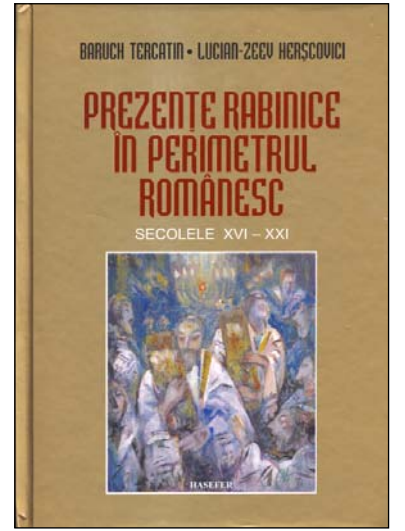
După ce a amintit originile instituției rabinice datând din timpul lui Moșe Rabeinu, Marele Rabin *Menachem Hacohen* a definit misiunea rabinică prin personalitatea unuia dintre iluștrii rabini cuprinși în volum: Rabinul Zise Portugal – *Sculener Rebe*. Eminența Sa a considerat că acestui rabin i se potrivește cuvintele prin care autorul biblic îl caracterizează pe Noah: om între oameni, *țadik*, om integru în toate generațiile. „Noah a trăit înaintea popoului, în timpul potopului, după potop. Înaintea popoului, ca om între oameni, a inventat străbunicul plugului. În timpul generației de corupți care trebuiau să piară, a fost un *țadik*. După ce a văzut distrugerea omnirii, a ieșit din Arcă și a ridicat mulțumiri lui Dumnezeu. Rabinul Zise Portugal a făcut la fel. Înainte de dictatura fascistă, a fost om. În anii terorii, a fost *țadik*, a salvat copii orfani. A suferit pentru cei uciși în Holocaust, dar nu și-a pierdut credința în Dumnezeu”. Rabinul trebuie să convingă prin forța exemplului personal, să țină cont de realitățile obștii pe care o păstorește. Au fost aduse mulțumiri autorilor, președintelui F.C.E.R. și doamnelor *Rosy Terca-*

tin și *Anette Vainer* pentru sprijin moral acordat soților.

Relevând importanța cunoașterii mozaismului pentru înțelegerea creștinismului, acad. *Răzvan Theodorescu* a extins partea a doua a titlului cărții la spațiul Europei Centrale și de Est, evidențiind contribuția ei importantă la un capitol cultural al României necercetat încă. Plecând de la ideea că rabinii sunt pandantul preoților în spațiul românesc, vorbitorul s-a referit la o pagină de ecumenism în anii totalitarismului scrisă de regretații Șef Rabin dr. Moses Rosen și Patriarhul Justinian. Cartea nu este doar o expresie a vieții spirituale evreiești, ci și a celei românești, a conchis domnia sa.

Au fost intervenții pe ideile: ~ viața spirituală a populației evreiești din România a fost un stimulator pentru populația românească (președintele de onoare al A.C.P.R.I., av. *Constantin Vișinescu*); ~ „între poporul evreu și Tora există o identitate” (Rabin *Ahron Rotter*); ~ truda redactorului de carte, dr. *Sonia Herman*, arta picturii și graficianului *Toma Hirth*, dăruirea întregului colectiv editorial (directorul *Hasefer*, scriitorul *Ștefan Iureș*); ~ primordialitatea educației și respectul înaintașilor în cultura iudaică (președintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*); ~ valoarea prezenței în paginile R.E. a lui *Baruch Tercatin* și invitarea lui *Lucian Zeev Herșcovici* de a colabora la revista (redactorul șef al R.E., scriitorul *Dorel Dorian*). Av. *Julian Sorin*, participant la toate lansările de carte ale lui *Baruch*

Tercatin, l-a caracterizat drept *fenomen*, argumentându-și punctul de vedere prin faptul că profesia de inginer nu l-a îndepărtat de studiul Torei, devenind, de ani buni, comentator de pericope în presa israeliană de limbă română, în *Luah* și *Realitatea Evreiască*, autor de carte de iudaism. Un rol important l-a jucat influența tatălui, Copel Tercatin, „mare hasid”, care și-a pus amprenta asupra formării sale spirituale. „Când, în mai 2000, la Librăria *Sadoveanu* a fost lansat volumul «Din înțelepciunea Torei și a hasidismului», am spus: «Asistăm la un vis împlinit». A fost visul lui Baruch Tercatin de a-și strânge scrierile între două coperti de carte”. Vorbitorul a amintit că, „la prima ediție, în partea a doua a aceluia volum, autorul dedica 70 de pagini prezențelor rabinice și hasidice în România. La ediția a doua, 120 de pagini erau dedicate rabinilor din perimetrul României. Și atunci s-a născut întrebarea: dacă această parte a fost atât de valoroasă, de ce nu s-ar face o carte numai cu rabini? Rămânea de rezolvat o problemă spinoasă: izvoarele și documentarea. Și Baruch Tercatin s-a aliat cu *Lucian Zeev Herșcovici* în această luptă și au ajuns la 700 de pagini. Cu ajutorul Editurii *Hasefer* au scos un volum de excepție”. Referindu-se la cuvântul Marelui Rabin *Menachem Hacohen*, vorbitorul a evidențiat faptul că un rabin trebuie să fie tolerant cu toate ideile și să fie capabil să se opună fiecărei idei în parte. Un cuvânt de mulțumire a fost adresat distinsei doamne

Rosy Tercatin. „Prin această carte am aprins o lumânare pentru cei care nu mai sunt și am elogiat meritele celor care predică învățătura Torei azi”, a spus Baruch Tercatin, mulțumind colaboratorilor, vorbitorilor și participanților la lansare. *Lucian Zeev Herșcovici* a luminat, în cuvântul său, câteva considerații de ordin tehnic care au stat la baza organizării materialului, mărturisind că amintirea Prim Rabinului Margulies din Galați, care binecuvânta, pe stradă, copii de orice etnie și confesiune, i-a determinat acceptul de colaborare. *Rozina Stănescu*, nepoata Rabinului Simon Bercovici, din Buzău, cuprins în volum, a mulțumit autorilor pentru impresionantul lor act de pionierat.

IULIA DELEANU

NEVOIA DE MODELE

Laureat al Premiului „Dr. Alexandru Șafran”, despre care am scris în numărul trecut, Țicu Goldstein publică aici cuvântarea pe care o pregătise pentru această ocazie.

Permiteți-mi să exprim, cu această ocazie, odată cu recunoștința mea și câteva gânduri legate de regretatul Șef Rabin Alexandru Șafran, de care mai simt foarte atașat sufletește, căci „cel ce se atașează de un erudit al Torei este considerat de acesta un atașat *Șehine* – Prezențe divine” (Deut. 30,20), adică rădăcinii sale.

În anii '30-'40 locuim în București, pe strada Negru Vodă, colț cu Văcărești, exact la jumătatea scurtului drum dintre Templul Coral și Sinagoga Malbim, o verigă importantă din memoria noastră colectivă, demolată abuziv de un regim totalitar și fără nici un Dumnezeu. Tata, om modest, prefera Sinagoga Malbim, eu, copil, eram vrăjit de splendoarea Templului din Sfânta Vineri, unde, atunci când oficia Șafran, de o elevată și splendidă spiritualitate, plafonul și candelabru se înălțau până la ceruri... căci un copil de evreu deschide ochiul spiritual la modelul său de referință, un rabin devenit cu timpul părintele său spiritual.

La vârsta maturității evreiești – 13 ani – mă pregăteam, pe strada Mămulari, să celebrez Bar Mitzva, respectiv în 1942, care an, ar spune un cabalist, semăna izbitor cu... 1492, ani de prigoană și suferință.

În prezența Eminenței Sale, Alexandru Șafran, am rostit atunci, la încheierea ceremoniei, un discurs în numele promoției mele, în acele împrejurări de o gravitate excepțională mai ales pentru evreimea română și europeană. Să nu uităm niciodată faptul că Șafran a întreținut aprinsă lumânarea speranței, luptând, împreună cu Filderman, pentru supraviețuirea noastră, fizică și spirituală. După război și Holocaust, după ce s-a schimbat o dictatură cu alta, după subminarea și alungarea conducătorilor noștri istorici și legitimi, asupra numelui și operei lor s-a așternut o tăcere vinovată, de plumb, mai bine de o jumătate de veac – tăcerea de după '89 nemaiputându-se pune tot pe seama regimului comunist, ci a slugilor sale, din păcate, tot evreiești, ca și pe seama unei vindicte personale.

În deceniile atotputerniceii cenzuri, s-a petrecut un incident semnificativ care

cred că merită aici amintit. Atunci când în Occident a apărut, la editura Payot, *Cabala* lui Șafran, scrisă în colaborare cu fiica sa, distinsa doamnă Esther Starobinski, am rugat o rubedenie din Israel să-mi trimită cartea. Ea nu a ajuns însă la mine... Indignat și naiv, m-am plâns, în stânga și în dreapta, de această pierdere, când, un coleg de la Radiodifuziunea Română m-a calmat, asigurându-mă că îmi va procura cartea cu precizia, dacă ea a venit, căci nașa lui este șefa la cenzura cărții străine... După o așteptare febrilă, de câteva zile, binevoitoarea persoană mi-a zis: „Da, am văzut cartea cu ochii mei! E de mistică, și tot ce e de mistică merge la Topit!”

Trecură anii... ca nori lungi pe șesuri... și iată, ca un semn reparator al destinului, primesc cartea, cu dedicație, chiar de la autorul ei. Meritul deosebit al cărții constă în punerea de acord a științei cu doctrina Cabalei și chiar relevarea unor anticipări ale marilor descoperiri contemporane, din fizica modernă, de către mistica evreiască, așa cum făcea, la vremea sa, Maharalul de la Praga, un mare precursor și inspirator al lui Șafran, cu astronomia. Să mai răsoim, de pildă, volumul *Israel și rădăcinile sale*, subintitulat: *Teme fundamentale ale spiritualității iudaice*. Uitați-vă, din curiozitate, cam pe la mijlocul ei și veți descoperi pe cel mai mare talmudist și erudit evreu al epocii noastre. Interesantă și originală e metoda sa referențială. Autorul a reunit, într-un singur volum, printr-o sinteză originală, cursuri, conferințe, articole și comunicări și, abia apoi, într-o altă ediție constatând convergența gândirii sale cu maestrul său venerați, i-a trecut în note, cuprinzând 236 de pagini, cu mii de referințe, din literatura rabinică, lecturi meditate o viață. M-am consacrat, în bună măsură, traducerii operei sale. Să mai amintesc aici: *Înțelepciunea Cabalei și Memoriile*, intitulate sugestiv *Un tăciune smuls flăcărilor*. Care dintre cărturarii noștri, poate cu excepția lui Moshe Idel, a mai fost tradus în atâtea limbi și chiar și în limba japoneză? De neiertat e faptul că două generații au fost lipsite de un pedagog de excepție, de un model autentic,

ceea ce se resimte până în zilele noastre.

Dar cum am reluat legătura cu Marele Rabin al Genevei? Adresa am aflat-o de la profesorul și prietenul Carol Iancu, de la Montpellier, pentru care așa avea de făcut, de asemenea, un exercițiu de admirație, într-o lume cu puține repere și modele autentice... Am publicat cândva o paralelă între Moses Gaster și Alexandru Șafran, ambii savanți, ambii expulzați, ambii de faimă europeană, în cele din urmă membri ai Academiei Române. Tot astfel, Șafran și Carol Iancu, ambii moldoveni de obârșie, unul din Bacău, celălalt din Hârlău, ambii expatriați și apoi de faimă europeană, buni evrei, în dragostea lor comună față de iudaism și de Sion. Întâlnirea lor nu este deloc întâmplătoare, potrivit dictonului: *Les grands esprits se rencontrent!* Tot așa cum nu e o întâmplare faptul că tocmai Carol Iancu a scris biografia lui Șafran, citită în manuscris de Marele Rabin în ultimele luni ale existenței sale pământești.

O legendă pilduitoare, deseori amintită, povestește faptul că în antichitate, un legionar roman i-a cerut unui învățat evreu să-i spună, atât timp cât stă el într-un picior, esența credinței sale. Fără a se codi, rabinul i-a satisfăcut cererea, dându-i un răspuns proverbial: *Ce ție nu-ți place altuia nu face*, restul fiind doar comentarii. Așijderea s-a întâmplat cu excelența și elevata carte a lui Carol Iancu: „*Alexandru Șafran – o viață de luptă, o rază de lumină*”. Un coreligionar grăbit, precum legionarul roman, mi-a cerut să-i spun, în câteva cuvinte, ce aduce nou această carte. I-aș răspunde acum cu un singur cuvânt: *ADEVĂRUL!*...

Și poate nu e de prisos să mai amintesc aici anvergura intelectuală a lui Șafran, relevată și de cartea biografiei sale, de aprecierea de care s-a bucurat, în dialogul său cu elitele vremii sale: Martin Buber, Freud, Einstein, Lévinas, Karl Barth, Paul Ricoeur... cu numeroși oameni de stat, în sprijinul evreilor din fosta U.R.S.S., dornici să facă *alia* sau în sprijinul prizonierilor de conștiință ori ostateci ai lumii arabe.

Am putea vreodată repara nedreptatea istorică față de ilustrul învățător? E drept că, datorită noii conduceri a comunității noastre, în frunte cu președintele Vainer, s-au făcut câteva reparații: frumoasa bibliotecă ce-i poartă numele, iar, în perspectivă, un splendid scuar în dreptul Sinagogii Mari,

care se va numi „Alexandru Șafran”.

Dar, cea mai bună reparație – *tikun* – ar fi desigur să-l citim, dacă se poate în Opere complete, și să-i urmărim etica. Mai doresc să fac o scurtă profesiune de credință. M-am născut într-un octombrie, în zodia Balanței, singura superstiție la care țin, Balanță, sub semnul dreptății, principală virtute în iudaism. Țaducel e cel Drept, și cel din urmă om poate fi acela, un anonim, cum și-ar fi dorit însuși Șafran.

În ideea cuvenitei reparații m-am implicat în traducerea operei Marelui Rabin. Trebuie să-i amintesc aici și pe primii „spărgători de gheață”, care, în mod public, au rupt conspirația lașă a tăcerii: un articol în presa locală din Bacău, sub semnătura lui Victor Bărlădeanu (z.l.), interviul luat de dl. Manase Radnev, pentru Televiziunea Română, și conferința mea „*Destine evreiești: Alexandru Șafran, omul, rabinul, savantul*”, ținută la Ierusalim, în 1994 și repetată la București, în prezența Televiziunii, la 5 februarie 1995. În vara aceluiași an, ne vizita Marele Rabin Șafran, după mai multe decenii de absență impusă, dar, vai, iar nu cum se cuvenea, adică invitat de comunitatea noastră, ci de Senatul României.

Morala să o extragem singuri, dacă nu vrem să ne ajungă din urmă trecutul cu umbrele sale: „Să nu-ți faci chip cioplit”, să nu îl slujești pe Mamona, căci „dacă dansezi cu Diavolul, Diavolul te schimbă”. Totuși, sub semnul iertării divine, Talmudul ne indică o ultimă șansă: *Teșuva*, întoarcerea sinceră și mărturisită, deoarece „mai valoroasă este o oră de căință și de fapte bune, în această lume, decât o viață întreagă în lumea viitoare” (Avot:4, 17) și (Tanya, I, 17). Spun aceasta și pentru că tinerile generații au nevoie de modele, ca de apă și de aer...

Un ultim cuvânt îl adresez domnului Avinoam Șafran, savant european și fiu devotat al ilustrului său părinte:

Cher Monsieur Avinoam, la disparition de votre père a laissé un grand vide autour de nous. Safran nous manque beaucoup. C'était une nature exceptionnellement bonne ayant un culte pour la morale. J'ai été touché par votre élection et je vous en remercie sincèrement. Je m'y attendais si peu car, au fond, ce que j'ai fait est tellement normal! Je suis, très, très honoré!

ȚICU GOLDSTEIN